

УДК 351:332.1:504(4-672ЄС+477)

<https://doi.org/10.62664/cpa.2026.01.07>

Андрій ДЕЛЯТИНЧУК,

здобувач вищої освіти

за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0003-7778-5715>

(© ДЕЛЯТИНЧУК А., 2026)

**ЗАСАДИ ЕКОЛОГООРІЄНТОВАНОЇ ПУБЛІЧНОЇ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ГІРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ:
НАПРЯМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ**

У статті здійснено теоретико-аналітичне узагальнення засад еколого-орієнтованої публічної соціально-економічної політики гірських територій Європейського Союзу та визначення напрямів їх імплементації в Україні з урахуванням потреб повоєнного відновлення, кліматичних ризиків, а також прискореного узгодження національного нормативно-правового поля зі стандартами ЄС у сфері регіональної, екологічної та секторальної політики. Проаналізовано логіку визначення гірських територій, критерії їх відбору для підтримки, а також інструменти економічного стимулювання, екологічної інтеграції та міжрівневої координації ЄС у контексті транскордонної взаємодії Карпатського макрорегіону. Показано, що для ЄС характерним є трактування гірських територій як функціональних просторів із постійними природними обмеженнями, для яких застосовуються процедурно забезпечені механізми програмування, моніторингу та оцінювання, тоді як в Україні історично

домінував населено-пунктовий статусний підхід і перевага соціально-компенсаційних інструментів.

Обґрунтовано, що імплементація європейських засад має відбуватися через модернізацію спеціального законодавства із переходом до режиму «гірських територій», запровадження індикаторно-критеріальної архітектури підтримки, розвитково-інвестиційних стимулів із екологічними умовами, а також через кодифікацію екологічного туризму та спеціальні режими для гірського аграрного і лісового секторів, поєднані з басейновим управлінням водними ресурсами й управлінням ризиками природних небезпек. Зроблено висновок, що практичний зміст гармонізації полягає у відтворенні в українській системі регуляторних функцій ЄС, що забезпечують інтеграцію екологічних вимог у розвиткові рішення, підзвітність програм і результативність підтримки громад.

Ключові слова: гірські території, екологічні чинники, державна регіональна політика, сталий розвиток, адміністративно-правове регулювання, імплементація стандартів ЄС.

Andrii DELIATYNCHUK,

PhD student

(third, educational and research level of higher education),

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0003-7778-5715>

(© DELIATYNCHUK A., 2026)

**PRINCIPLES OF ECOORIENTED PUBLIC SOCIO-ECONOMIC
POLICY FOR MOUNTAIN TERRITORIES OF THE EUROPEAN UNION:
DIRECTIONS FOR IMPLEMENTATION IN UKRAINE**

The purpose of the article is to substantiate the principles of eco-oriented public socio-economic policy for mountain territories in the European Union and to outline

the directions for their implementation in Ukraine, taking into account post-war recovery needs, climate-related risks, and the acceleration of legal approximation to the EU acquis in regional, environmental, and sectoral policies. The study applies comparative legal analysis, an institutional-functional approach, and elements of the public policy cycle analysis, which makes it possible to compare the EU's understanding of mountain territories, the eligibility criteria for support, and the instruments of economic incentives, environmental integration, and multi-level coordination in the cross-border context of the Carpathian macro-region. It is demonstrated that the EU typically treats mountain territories as functional areas with permanent natural constraints and relies on procedurally secured mechanisms of programming, monitoring, and evaluation, whereas the Ukrainian model has historically been dominated by a settlement-status approach and a prevalence of social-compensatory instruments. The article argues that implementation should be pursued through modernization of special legislation with a shift towards a "mountain territories" regime, the introduction of indicator-based support architecture, development and investment incentives conditional on environmental requirements, as well as codification of eco-tourism and special regimes for mountain agriculture and forestry linked to river-basin management and natural hazard risk governance. It is concluded that the practical meaning of harmonisation lies in reproducing the EU's regulatory functions that integrate environmental requirements into development decisions and increase accountability and performance of support programmes.

Keywords: *mountain territories, environmental factors, regional policy, sustainable development, administrative and legal regulation, EU acquis implementation.*

Постановка проблеми. Розгляд основних засад еколого-орієнтованої публічної соціально-економічної політики в частині розвитку гірських територій Європейського Союзу варто розпочати з того факту, що Єврокомісія законодавчо закріпила механізми соціально-економічного розвитку гірських громад на основі

екологічних директив як певне ядро територіальної згуртованості. Ці механізми встановлюють обов'язкові стандарти та політики державної підтримки територій із природними обмеженнями (до таких територій насамперед відносять гірські регіони). У той же час в Україні гірський вимір історично виростав із населено-пунктового підходу й соціальних гарантій, а розвитковий компонент лише поступово набував програмної артикуляції через регіональну політику та окремі урядові документи щодо Українських Карпат.

У системі європейських стандартів гірські території включено до режиму програмного управління розвитком через комплекс процедур, де визначальним є поєднання нормативних вимог і фінансово-інституційних механізмів, що змушують публічну політику бути інтегрованою: програми мають формуватися на основі партнерства, містити систему цілей та індикаторів, чіткі процедури моніторингу, оцінювання і корекції, а також узгоджуватися з екологічними та кліматичними вимогами [6]. Натомість українська нормативна система щодо гірських територій, попри наявність загального законодавства про регіональну політику та стратегічне планування, усе ще демонструє недостатньо щільний процедурний зв'язок між спеціальними «гірськими» актами, документами регіонального розвитку та екологічними стандартами, що проявляється в домінуванні формулювання декларативних цілей над чітко визначеними механізмами реалізації й відповідальності, а також у нерівномірності практики програмування соціально-економічного розвитку гірських територіальних громад.

Отже, перед нами постає науково-практичне завдання визначення площин неузгодженості українського нормативно-правового поля зі стандартами та нормами ЄС й вже на цій основі опрацювання напрямів імплементації основних засад еколого-орієнтованої публічної соціально-економічної політики гірських територій Європейського Союзу для України. На наше переконання, актуальність звернення до європейських засад еколого-орієнтованої політики гірських територій для України зумовлюється, по-перше, потребою формування

відтворюваних моделей повоєнного відновлення, у яких інфраструктурні та інвестиційні рішення мають бути сумісними з довгостроковою екологічною стійкістю Карпатського регіону, по-друге, прискоренням євроінтеграційних процедур та зростанням вимог донорських інструментів до якості планування, оцінювання та підзвітності, а по-третє, транскордонною природною єдністю Карпат, коли ризики паводків, деградації лісів, фрагментації оселищ і неконтрольованого туристичного навантаження не можуть бути ефективно керованими в межах однієї адміністративної юрисдикції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному українському дискурсі окреслюється кілька взаємодоповнювальних напрямів проблематики соціально-економічної політики розвитку гірських територій. Так, у фокусі дослідження Т. Безсмертнюк, І. Тищука та М. Пасічника знаходиться проблематика нормативно-правового забезпечення екологічного туризму як сфери, що одночасно створює економічні можливості для гірських громад і підвищує ризики екологічного перевантаження, а отже потребує системності регулювання та узгодженості між актами різної галузевої належності [1]. Зарубіжний досвід державного регулювання сталого розвитку гірських територій узагальнено в публікації львівських науковців (Н. Дребот, С. Криштанович, М. Криштановича та Н. Козмюк), які розкривають інституційні підходи провідних демократичних держав до поєднання соціально-економічних цілей із екологічними вимогами на різних рівнях публічного управління [2], що особливо важливо для української моделі регіональної політики в умовах децентралізації.

Окремий пласт досліджень пов'язано з механізмами стимулювання розвитку гірських і проблемних територій та інструментами їх програмування. Зокрема, І. Колодійчук систематизує типові для зарубіжної практики інструменти фінансового стимулювання й державної підтримки, що можуть бути адаптовані до умов українських гірських територій за умови чіткого правового визначення критеріїв, процедур і екологічних умов допустимості [3]. В іншій

статті І. Колодійчук разом з Р. Попівняк акцентують увагу на напрямках і механізмах імплементації європейської практики управління розвитком гірських територій в Україні, зокрема в частині прив'язки підтримки до планування та до спеціальних режимів у секторах, чутливих до природних обмежень [4]. Натомість дослідження В. Польовської концентрується на законодавчо-нормативному складнику розвитку гірських територій, виокремлюючи вузлові прогалини та суперечності правового поля, що ускладнюють узгодження екологічних і соціально-економічних пріоритетів [5]. Сукупно ці праці формують підстави для дальшого узагальнення, однак потребують інтеграції у форматі єдиної рамки «еколого-орієнтованої» публічної політики гірських територій, у якій екологічні вимоги постають не додатком, а процедурно забезпеченим критерієм програмування розвитку.

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні компаративно-правового аналізу та інституційно-функціонального підходу, що дозволяє зіставити, з одного боку, логіку визначення гірських територій, типи інструментів підтримки та механізми координації політики в ЄС, а з іншого – особливості українського правового поля, де історично домінував статусно-населено-пунктовий підхід. Додатково застосовано елементи політико-управлінського аналізу програмного циклу (планування – реалізація – моніторинг – оцінювання), завдяки чому уточнено, яким чином процедурні інструменти (оцінювання впливу, критерії відбору, звітування) формують можливості та обмеження для соціально-економічних рішень у гірських територіях.

Мета статті полягає в обґрунтуванні засад еколого-орієнтованої публічної соціально-економічної політики гірських територій Європейського Союзу та визначення напрямів їх імплементації в Україні через призму нормативно-правових і адміністративно-процедурних механізмів, що забезпечують інтеграцію екологічних вимог у розвиткові рішення та підвищують результативність і підзвітність гірської політики.

Виклад основного матеріалу. Спираючись на численні дослідження науковців та експертів галузі маємо всі підстави стверджувати, що найпоказовішою площиною розбіжностей між Україною та ЄС, яка безпосередньо впливає на узгодженість законодавчого простору, є концептуалізація самого об'єкта державного регулювання, де європейська правова та політико-управлінська практика переважно оперує категоріями функціональних територій і регіонів із «серйозними та постійними природними обмеженнями» [7]. Гірські райони в Євросоюзі розглядаються як публічний простір, що потребує спеціальних механізмів вирівнювання можливостей, інституційної підтримки й процедурної інтеграції екологічних вимог, тоді як українська модель довгий час фіксувала гірськість через статус населеного пункту та похідні від цього соціально-економічні пільги. Отже, на рівні правової логіки ЄС важливою є територіальна функціональність і взаємозалежність природних систем, інфраструктури й розселення, а в Україні переважає адміністративно-статусна ознака, що, хоча й має очевидну соціальну раціональність, водночас породжує «розрив масштабу»: правовий режим діє на рівні поселень, у той час як розвиткові та екологічні процеси мають басейновий, ландшафтний і міжмуніципальний характер, що значною мірою пояснює інституційну складність реалізації еколого-орієнтованого розвитку в гірському середовищі за наявності фрагментованих повноважень та інструментів.

В українських наукових джерелах ця логіка прямо пов'язується з євроінтеграційним контекстом, зокрема Н. Дребот, С. Криштанович та Н. Козмюк наголошують, що «для успішного вирішення проблем соціально-економічного розвитку гірських територій України виняткове значення має узагальнення досвіду державної гірської політики зарубіжних країн, насамперед країн Європейського Союзу», і що це «потребує гармонізації національної соціально-економічної політики, урахуваючи загальноєвропейські вимоги» [2, с. 483]. Водночас саме через таку постановку питання стає очевидним, що предмет гармонізації має виходити за межі економічних стимулів або соціальних

пільг і включати стандарти процедурної якості політики: способи добору територій для підтримки, правила програмування, межі оцінювання ефективності, без яких нормативне наближення не перетворюється на реальний управлінський результат.

Зіставлення підходів ЄС і України в частині індикаторної та критерійної бази підтримки територій, зокрема гірських, виявляє ще одну суттєву різницю: у європейських практиках відбір територій та дизайн програм спираються на багатокомпонентні системи показників, що доповнюють національні критерії ширшим спектром соціально орієнтованих індикаторів. У згаданому вище дослідженні Н. Дребота із співавторами наголошено, що «на регіональному / місцевому рівні існують свої програми підтримки та критерії для відбору територій, причому в більшості випадків останні охоплюють показники, використовувані на національному рівні, але доповнюються ширшим спектром індикаторів» [2, с. 486].

Для української моделі це означає, що одним із напрямів імплементації європейських стандартів має бути нормативне закріплення обов'язковості комплексної системи критеріїв і показників для гірських територій у межах державної регіональної політики та спеціальних програм розвитку Карпат, щоб механізми підтримки набули прозорості, відтворюваності й підзвітності, а також були здатні врахувати і соціальну вразливість, й екологічну чутливість, і інфраструктурні витрати, властиві гірському простору Українських Карпат.

Чітка різниця повстає в зіставленні інструментів економічного стимулювання, оскільки саме тут проявляється різниця між «підтримкою статусу» (як в Україні) та «підтримкою розвитку» (як в Євросоюзі). У європейській практиці публічного управління інструментарій компенсації природних обмежень гірського простору поєднується з інвестиційними і структурними механізмами модернізації, тоді як у вітчизняному полі тривалий час домінували соціально-компенсаторні інструменти, зорієнтовані на населення. Розвиткова підтримка гірських територій у ЄС, за твердженням І.

Колодїйчук включає широкий спектр прямих і непрямих економічних інструментів: «поширеними є пряме державне регулювання (пряме бюджетне фінансування проєктів соціально-економічного розвитку гірських територій; надання цільової бюджетної допомоги, грантів тощо) та опосередковане – через надання пільгових кредитів; дотацій на певні суми інвестицій; податкових канікул; пільгове оподаткування; субсидій у зв'язку зі створенням робочих місць» [3, с. 111].

Окремо простежується сфера, у якій розрив між українським нормативним полем та європейськими практиками набуває прикладної гостроти, а саме: регулювання екологічного туризму та рекреаційного природокористування як потенційного «ядра» зеленого розвитку гірських територій. З одного боку, для ЄС характерним є підхід, за якого туристичний розвиток у гірських регіонах, особливо в межах охоронних територій, структурується через екологічні стандарти, режим оцінювання впливів і вимоги до сталого використання природних цінностей, а з іншого, українська публічно-політична практика у цій частині часто залишається фрагментарно-хаотичною, що визнається і в профільних дослідженнях. Зокрема Т. Безсмертнюк, І. Тищук та М. Пасічник стверджують, що «аналіз чинних законодавчих та нормативно-правових актів, котрі регулюють діяльність у сфері екологічного туризму в Україні, виявив, що більшість з них не взаємодіють між собою і не відповідають сучасним умовам ведення господарської діяльності» [1, с. 424], а також наголошують, що «нормативно-правове регулювання розвитку екологічного туризму потребує систематизації, удосконалення та узгодження ключових елементів, унаслідок чого принципово важливою є потреба ухвалення Закону України «Про екологічний туризм», що повинен визначати правові, організаційні та соціально-економічні основи реалізації державної політики в галузі екологічного туризму» [1, с. 424].

Таким чином, гармонізація державного регулювання регіонального та

місцевого розвитку гірських територій України та ЄС мусить проявитися в двох взаємопов'язаних площинах: по-перше, в розробленні й ухваленні Україною рамкового закону про екологічний туризм із чіткими вимогами до стандартів діяльності, безпеки, екологічної сумісності та управління рекреаційним навантаженням; по-друге, у вбудуванні цього закону до системи регіонального розвитку і просторового планування гірських територій, щоб туристичні проекти не існували ізольовано від екологічних обмежень, транспортної доступності, поводження з відходами й водними ресурсами, а отже не породжували прихованих екологічних і соціальних витрат.

Суттєва площина порівняння пов'язана з аграрною та земельною політикою гірських територій, оскільки саме тут європейська модель демонструє найбільш сформований механізм компенсації природних обмежень і стимулювання екологічно прийнятних практик, тоді як український підхід у гірському контексті залишається недостатньо інституціоналізованим. У цьому плані І. Колодійчук та Р. Попівняк послідовно відстоюють «доцільність на законодавчому рівні регламентувати систему стимулювання сільгоспвиробників у гірській місцевості» [4, с. 72]. Такий напрям імплементації може бути сформульовано як нормативне створення комплексу інструментів підтримки гірського сільського господарства, що, з одного боку, компенсує підвищені витрати та обмеженість продуктивності у гірських умовах, а з іншого – встановлює екологічні вимоги до землекористування, протиерозійних практик і охорони ґрунтів, тобто фактично поєднує економічне стимулювання з екологічним стандартом, що є типовим для європейської логіки підтримки територій із природними обмеженнями.

У лісовій та екосистемній площині компаративний аналіз також виявляє потребу в уточненні й модернізації адміністративно-правового режиму гірських регіонів, оскільки європейська практика розглядає ліси гірських регіонів не лише як ресурс господарювання, але й як критичну інфраструктуру екологічної безпеки, регуляції водного стоку та протидії природним ризикам. В українських

експертних публікаціях наголошується на дефіциті спеціального нормативного інструментарію саме для гірських лісів, що зумовлює «потребу розроблення спеціального закону про гірські ліси, що уможливить їх збереження і примноження для прийдешніх поколінь» [5, с. 177]. В імплементаційному плані це може бути реалізовано через дві комплементарні траєкторії: або шляхом спеціального закону, що визначить режими господарювання, відновлення і охорони гірських лісів у зв'язку з басейновим управлінням, протипаводковою політикою та охороною біорізноманіття, або шляхом комплексних змін до чинного лісового й екологічного законодавства із виокремленням гірського компонента як особливого режиму, обов'язково узгодженого з просторовим плануванням та інвестиційними стандартами для гірських районів.

Як бачимо, за наявності в нашій державі загальної розвиненої бази державного регулювання соціально-економічного розвитку гірських громад (децентралізація, регіональна політика, місцеве самоврядування, екологічна стратегія, міжнародно-правові зобов'язання щодо Карпат) усе ж мають місце суттєві прогалини узгодженості законодавчого поля України та ЄС у сфері еколого-орієнтованого соціально-економічного розвитку гірських територій. Ліквідація зазначених прогалин потребує поглиблення в частині відтворення європейських процедурних та інструментальних стандартів, тобто стандартів програмного управління, критерійної прозорості, інтеграції екологічних вимог у цикли планування, а також створення адресних механізмів компенсації природних обмежень, поєднаних із модернізаційними стимулами.

У цьому сенсі напрями імплементації можуть бути концептуально зведені до потреби, по-перше, перейти від вузького населено-пунктового розуміння гірськості до територіально-функціонального підходу, що дозволяє регулювати басейнові, ландшафтні й міжмуніципальні процеси; по-друге, перетворити спеціальні гірські норми з режиму переважно соціальних компенсацій на режим розвитку, що має процедурно забезпечені інструменти фінансування, стимулювання, моніторингу та відповідальності; по-третє, інституційно

інтегрувати екологічні стандарти до регіональної політики та локального планування, щоб інвестиції в гірських районах відтворювали ресурсну базу розвитку, а не підривали її. На підставі цього підходу спробуємо більш детально сформулювати конкретні адміністративно-правові новели, спрямовані на оновлення законодавства і підвищення керованості розвитку гірських територій Українських Карпат.

Насамперед зазначимо, що загальною принциповою методологічною вимогою до змін в українському нормативно-правовому просторі постає потреба проектувати законодавчі акти як відтворення в українській системі тих регуляторних функцій, які в ЄС забезпечують інтеграцію екологічних вимог у розвиткові рішення, прозорість добору територій і проектів, програмність фінансування, багаторівневу координацію та транскордонну співпрацю, оскільки саме ці елементи визначають реальну ефективність адміністративно-правового регулювання.

На нашу думку, доцільною є концептуальна модернізація базового спеціального закону «Про статус гірських населених пунктів в Україні» шляхом переходу від вузького інституту «статусу гірського населеного пункту» до ширшого адміністративно-правового режиму «гірських територій» як функціональних просторових утворень, що описуються сукупністю постійних природних обмежень, ризиків та інфраструктурної доступності, а отже потребують не лише пільг, а й спеціальних процедур планування, фінансування та контролю.

Така модернізація може бути реалізована в двох юридично прийнятних траєкторіях: або через глибоку нову редакцію зазначеного вище закону, у якій статусний підхід замінюється на логіку системно-інтегрованої регіональної й місцевої політики, або ж через ухвалення нового рамкового Закону України «Про гірські території». У будь-якому разі визначальним змістом правової новелізації тут має стати нормативне закріплення територіально-функціональних критеріїв гірськості, обов'язковість віддзеркалення гірського компонента в регіональних і

місцевих стратегіях, а також правова фіксація інструментів компенсації підвищених витрат на публічні послуги та інфраструктуру, що є структурною ознакою гірських громад, і без чого децентралізаційна модель відтворюватиме нерівність можливостей під прикриттям формальної рівності повноважень.

Другою групою новел, що доцільно інституціоналізувати як обов'язковий елемент гармонізації з європейськими підходами, є запровадження критеріально-індикаторної архітектури гірської політики в межах державної регіональної політики, оскільки без формалізованих критеріїв відбору територій, типологізації потреб, вимірюваних цілей і процедур оцінювання результативності програмні документи залишаються декларативними, а фінансування – політично вразливим.

Така новелізація відповідатиме поширеній практиці країн ЄС, відповідно до якої на місцевому й регіональному рівнях у країнах ЄС критерії підтримки «доповнюються ширшим спектром індикаторів, а не обмежуються національною рамкою» [2, с. 486]. З огляду на це пропонується законодавчо закріпити положення, відповідно до якого гірські території в межах реалізації державної регіональної політики розвитку й публічної політики місцевого соціально-економічного розвитку громад підлягають щорічному оцінюванню за стандартизованим набором показників, що охоплює не лише демографічні та економічні параметри, а й індикатори доступності послуг, інфраструктурної вартості, екологічної чутливості та ризиків природних небезпек, а також визначити обов'язковість щорічного публічного звітування про результати державних і регіональних програм у гірському сегменті за уніфікованою методикою.

Третя група новел має стосуватися перетворення спеціального гірського режиму з переважно соціально-компенсаційної конструкції на стимулювально-розвиткову, здатну продукувати економічну базу громад у формах діяльності, сумісних із екологічними обмеженнями Карпат. Варто зазначити, що в цьому сенсі в українському науковому дискурсі вже систематизовано перелік

інструментів, що є типовими для європейських практик стимулювання гірських територій, зокрема через поєднання прямих бюджетних інструментів та опосередкованих стимулів, коли «найбільш поширеними є пряме державне регулювання та опосередковане – через надання пільгових кредитів; податкових канікул; субсидій у зв'язку зі створенням робочих місць» [3, с. 111].

Адміністративно-правовий зміст імплементації такої логіки полягає в тому, що відповідні стимули мають бути не «загальними», а юридично прив'язаними як до гірської територіальності, так і до екологічних критеріїв допустимості проєктів та до процедур стратегічного планування, тобто повстає потреба нормативно визначити гірські інвестиційні пріоритети, умови надання підтримки, правила моніторингу й механізми повернення/санкцій у разі порушення екологічних вимог. Практично це може бути оформлено як окремий розділ у рамковому законі про гірські території та як кореспондуючі зміни до законодавства про державну регіональну політику та державну допомогу суб'єктам господарювання, із встановленням спеціальних гірських режимів підтримки зайнятості, перероблення місцевої сировини, розвитку малої логістики, зеленої енергетики низького впливу та екосумісної рекреації.

Четверта група новел стосується аграрного та земельного сегментів соціально-економічної гірської політики, де для зближення з європейською практикою ключовим є перехід від фрагментарних механізмів підтримки до нормативно визначеної системи компенсації природних обмежень та екологічно умовних виплат, орієнтованих на підтримання культурних ландшафтів, протиерозійні практики та збереження ґрунтів. Саме такий підхід рекомендують науковці та експерти галузі, котрі давно стверджують що «доцільно на законодавчому рівні регламентувати систему стимулювання сільгоспвиробників у гірській місцевості» [4, с. 72], і саме ця теза може бути трансформована в юридичну новелу шляхом внесення до рамкового закону про гірські території та до суміжних актів положень про гірські агроекологічні платежі, критерії добросумісного землекористування, вимоги до утримання пасовищ і сіножатей та

стандарти підтримання природних екосистемних функцій як умов надання фінансової підтримки. Перевага такого підходу полягає в тому, що він одночасно створює економічний стимул для збереження традиційних форм природокористування та знижує екологічні ризики, а отже працює як інтеграційний механізм між екологічною та соціально-економічною політикою.

П'ята група пропозицій має бути зосереджена на лісовому та водно-екологічному компонентах, оскільки для Карпат саме гірські ліси виконують критичні функції екологічної безпеки, регуляції водного стоку та зменшення ризиків паводків і зсувів, що робить їх юридичний режим ключовим інструментом еколого-орієнтованого розвитку. Вітчизняними науковцями неодноразово наголошувалося на «потребі в розробленні спеціального закону про гірські ліси» [5, с. 178], і така пропозиція в сучасних умовах може бути актуалізована через проєкт закону або комплексні зміни до лісового та екологічного законодавства, що виокремлюють гірський ліс як особливий об'єкт регулювання з підвищеними вимогами до відновлення, вибору методів рубок, протиерозійного захисту, охорони водозборів, а також із чітким зв'язком із просторовим плануванням та управлінням ризиками природних небезпек. Адміністративно-правовим осердям тут має стати запровадження обов'язкових для гірських громад і областей процедур узгодження лісогосподарських заходів з басейновими планами управління водними ресурсами та з документами щодо зниження ризиків паводків, а також установа спеціальних контрольних режимів у зонах підвищеної ризикогенності.

Шоста група новел має бути спрямована на правове впорядкування екологічного туризму та рекреаційного природокористування в гірських територіях як одного із найбільш перспективних секторів зеленої економіки Карпат, що водночас є одним із найбільш регуляторно неузгоджених і конфліктних через навантаження на природні території, відходи, водовідведення та транспортну інфраструктуру. Не випадково саме в цій сфері «більшість... актів... не взаємодіють між собою і не відповідають сучасним умовам ведення

господарської діяльності», унаслідок чого «наголошено на потребі ухвалення Закону України «Про екологічний туризм» [1, с. 424]. У цьому контексті новий рамковий закон про екологічний туризм має: визначити понятійний апарат, стандарти екологічної сумісності, процедури сертифікації та контролю, інструменти управління рекреаційним навантаженням і межами пропускнуої спроможності територій, правила взаємодії органів місцевого самоврядування з адміністраціями природоохоронних територій, а також механізми фінансового повернення частини туристичного доходу на охорону довкілля та інфраструктуру громад, що дозволяє поєднати розвиток і збереження ресурсу як взаємозалежні цілі.

Сьома група пропозицій стосується процедурної інтеграції екологічних вимог у розв'язкові рішення, і в цьому аспекті імплементація європейської логіки адміністративно-правового регулювання гірських територій має проявитися не лише в наявності екологічних норм, а в обов'язковості процедур їх застосування у стратегічному плануванні та у відборі інвестиційних проєктів. Для гірських територій доцільно запровадити спеціальну процедуру «оцінювання очікуваного впливу на гірську територію» для ключових планів і проєктів, що функціонально поєднуватиме вимоги екологічної оцінки із соціально-економічними критеріями доступності послуг, інфраструктурної вартості та ризиків природних небезпек, причому така процедура має бути нормативно прив'язана до механізмів фінансування, тобто позитивний висновок має поставати передумовою участі проєктів у державних і регіональних програмах, а негативний – підставою для їх перегляду або відмови. Саме в такій конструкції екологічні чинники стають структурним «обмеженням і можливістю» водночас, оскільки вони не забороняють розвиток як такий, але задають стандарти його допустимості та довгострокової відтворюваності.

Восьма група новел має стосуватися інституційної координації та транскордонного виміру карпатської політики, оскільки ефективність регулювання розвитку гірських територій Карпат принципово залежить від

здатності держави забезпечити міжсекторальну узгодженість рішень і стійкі механізми взаємодії з сусідніми країнами в питаннях екосистемних процесів, басейнового управління, природних ризиків і туристичних потоків.

У цьому сенсі пропонується законодавчо передбачити постійний координаційний механізм державної політики Українських Карпат із чітким мандатом щодо узгодження регіональних стратегій, державних програм, екологічних планів і транскордонних ініціатив, а також визначити обов'язковість урахування зобов'язань, що випливають із Карпатської конвенції та суміжних міжнародних документів, у регіональних і місцевих програмах. Такий механізм має бути не дорадчим у суто формальному сенсі, а процедурно забезпеченим через визначення відповідальних органів, календарів ухвалення рішень, вимог до відкритих даних, моніторингових показників та обов'язкових консультацій із громадами й науково-експертним середовищем.

Висновки. Узагальнення результатів дослідження дає підстави стверджувати, що імплементація засад еколого-орієнтованої публічної соціально-економічної політики гірських територій ЄС в Україні має бути вибудованою як взаємопов'язаний комплекс адміністративно-правових новел, що поєднує модернізацію спеціального гірського законодавства на основі територіально-функціонального підходу, індикаторно-критеріальну формалізацію гірської політики у складі державної регіональної політики, розвитково-інвестиційні стимули з екологічними умовами, спеціальні режими для аграрного та лісового секторів, кодифікацію екологічного туризму як сфери публічного інтересу, процедурну інтеграцію екологічних вимог у планування та інвестиції, а також інституційне посилення координації й транскордонної взаємодії.

Сукупно запропоновані новелізації українського законодавчого простору здатні забезпечити саме той рівень узгодженості з європейськими стандартами, що має практичний зміст для повоєнного відновлення та прискореної євроінтеграції: не лише наближення формулювань норм, а відтворення інструментальної спроможності держави й громад керувати розвитком гірських територій у режимі екологічної відповідальності, соціальної справедливості та економічної конкурентоспроможності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безсмертнюк Т. П., Тищук І. В., Пасічник М. П. Нормативно-правове регулювання розвитку екологічного туризму в Україні. *Наукові перспективи*. 2025. № 4 (58). С. 423-436. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-4\(58\)-423-436](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-4(58)-423-436).

2. Дребот Н. П., Криштанович С. В., Криштанович М. Ф., Козмюк Н. І. Державне регулювання сталого розвитку гірських територій : зарубіжний досвід. *Фінансово-кредитна діяльність : проблеми теорії і практики*. 2019. № 1 (28). С. 480-487. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v1i28.161703>.

3. Колодійчук І. А. Механізми стимулювання розвитку гірських та проблемних територій (зарубіжний досвід). *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2017. Вип. 5. С. 109-113.

4. Колодійчук І., Попівняк Р. Перспективні напрями та механізми імплементації європейської практики управління розвитком гірських територій в Україні. *Аграрна економіка*. 2017. Т. 10. № 3-4. С. 68-75.

5. Польовська В. Законодавчо-нормативна складова розвитку гірських територій. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2016. № 1. С. 177-182.

6. Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment. *Official Journal of the European Communities*. 2001. L 197. 21.07.2001.

P. 30-37. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/42/oj>.

7. Regulation (EC) No 1059/2003 of the European Parliament and of the Council of 26 May 2003 on the establishment of a common classification of territorial units for statistics (NUTS). *Official Journal of the European Union*. 2003. L 154. 21.06.2003. P. 1-41. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2003/1059/oj>.

REFERENCES

1. Bessmertniuk, T. P., Tyshchuk, I. V., & Pasichnyk, M. P. (2025). Normatyvno-pravove rehuliuвання розвитку ekolohichnoho turyzmu v Ukraini. *Naukovi perspektyvy – Scientific Perspectives*, 4 (58), 423-436. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-4\(58\)-423-436](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-4(58)-423-436). [in Ukrainian]

2. Drebot, N. P., Kryshtanovych, S. V., Kryshtanovych, M. F., & Kozmiuk, N. I. (2019). Derzhavne rehuliuвання staloho розвитку hirs'kykh terytorii : zarubizhnyi dosvid. *Finansovo-kredytna diialnist : problemy teorii i praktyky – Financial and Credit Activity : Problems of Theory and Practice*, 1 (28), 480–487. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v1i28.161703>. [in Ukrainian]

3. Kolodiichuk, I. (2017). Perspektyvni napriamy ta mekhanizmy implementatsii yevropeiskoi praktyky upravlinnia rozvytkom hirs'kykh terytorii v Ukraini. *Ahrarna ekonomika – Agrarian Economy*, 10 (3-4), 68-75. [in Ukrainian]

4. Kolodiichuk, I. A. (2017). Mekhanizmy stymuliuвання розвитку hirs'kykh ta problemnykh terytorii (zarubizhnyi dosvid). *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy – Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine*, 5, 109-113. [in Ukrainian]

5. Poliovska, V. (2016). Zakonodavcho-normatyvna skladova розвитку hirs'kykh terytorii. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and Prospects of Economics and Management*, 1, 177-182. [in Ukrainian]

6. European Parliament & Council of the European Union. (2001). Directive 2001/42/EC on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment. *Official Journal of the European Communities*, L 197, 30-37. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/42/oj>. [in English]

7. European Parliament & Council of the European Union. (2003). Regulation (EU) 1059/2003 on the European Regional Development Fund and on the Cohesion Fund. *Official Journal of the European Union*, L 154, 21.06. 60-93. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/1058/oj>. [in English]

Дата першого надходження статті до видання: 04.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026